

УДК 355.45

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8\(13\)-328-336](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-8(13)-328-336)

Согорін Андрій Анатолійович кандидат соціологічних наук, майор, доцент кафедри вогневої підготовки, факультет службово-бойової діяльності, Київський інститут Національної гвардії України, м. Київ, тел. +38503229388, <https://orcid.org/0009-0009-5900-7139>

Атаманенко Ігор Олександрович підполковник, старший викладач кафедри вогневої підготовки, Київський інститут Національної гвардії України, м. Київ, тел. +380982136168, <https://orcid.org/0000-0001-8959-5423>

СТАНДАРТИ НАТО В ФОРМУВАННІ ВОГНЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз ролі стандартів НАТО (STANAG) у формуванні вогневої компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів України. Актуальність дослідження зумовлена тривалою російсько-українською війною (від 2014 р. із кульмінацією після 2022 р.) та стратегічним курсом Збройних Сил України на сумісність із євроатлантичними підходами. Метою роботи є структурований розбір навчально-тренувальних STANAG і встановлення їх відповідності трьом ключовим складовим вогневої компетентності майбутніх офіцерів: професійно-практичній, когнітивній та психофізіологічній.

Методологічно дослідження спирається на контент-аналіз положень STANAG 2484, 4513, 2934, 3606 та 2565, їх порівняння з чинними освітніми стандартами та навчальними планами НЗВО, а також експертне опитування інструкторів і викладачів вогневої підготовки. Отримані результати демонструють пряму кореляцію між нормативними вимогами STANAG і конкретними знаннями, уміннями та психофізіологічними якостями, необхідними для ефективної бойової діяльності в сучасному операційному середовищі.

Запровадження зазначених стандартів забезпечує уніфікацію термінології, процедур безпеки та методик тренування, підвищує міжоперабельність підрозділів, слугує базою для модернізації освітніх програм шляхом запровадження симуляцій, модульного навчання, інтенсивних стрілецьких курсів і системного After-Action Review. Наукова новизна полягає у побудові моделі відповідності вимог STANAG структурі компетентності курсантів, а практична значущість — у наданні інструментарію для коригування навчальних програм і розроблення критеріїв оцінювання результатів вогневої підготовки. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною

верифікацією ефективності оновлених програм, інтеграцією цифрових тренажерів та розробленням психофізіологічних профілів готовності офіцерів до ведення вогню в умовах високої інтенсивності бою.

Ключові слова: стандарти НАТО, вогнева підготовка, військова освіта, компетенції офіцерів.

Sogorin Andriy Anatoliyovich Doctor Philosophy in Sociology, Major, Associate Professor of the Department of Fire Training, Faculty of Operational and Combat Activity, Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, Kyiv, tel.+380503229388, <https://orcid.org/0009-0009-5900-7139>

Atamanenko Ihor Olexandrovich Lieutenant Colonel, Senior Lecturer of the Department of Fire Training, Faculty of Operational and Combat Activity, Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, Kyiv, tel.+380982136168, <https://orcid.org/0000-0001-8959-5423>

STANAGS IN FORMING THE FIRE COMPETENCE OF CADETS IN HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UKRAINE

Abstract. The article presents a comprehensive analysis of the role of NATO Standardization Agreements (STANAGs) in shaping the firearms competence of cadets at Ukrainian higher military educational institutions. The relevance of the study stems from the ongoing Russia–Ukraine war (since 2014, with escalation after 2022) and the strategic course of the Armed Forces of Ukraine toward interoperability with Euro-Atlantic standards.

The purpose of the work is to conduct a structured examination of training-oriented STANAGs and to determine their alignment with the three core components of firearms competence among future officers: professional-practical, cognitive, and psychophysiological. Methodologically, the research relies on content analysis of STANAG 2484, 4513, 2934, 3606, and 2565, their comparison with current national educational standards and curricula, as well as an expert survey of firearms training instructors and lecturers.

The findings reveal a direct correlation between the normative requirements of the examined STANAGs and the specific knowledge, skills, and psychophysiological qualities necessary for effective combat performance in the contemporary operational environment. Implementing these standards ensures unified terminology, safety procedures, and training methodologies; enhances unit interoperability; and provides a foundation for modernizing educational programs through the integration of simulations, modular instruction, intensive shooting courses, and systematic After-Action Review (AAR).

The scientific novelty lies in constructing a model that maps STANAG requirements onto the competence structure of cadets, while the practical

significance is reflected in offering tools to adjust curricula and develop assessment criteria for firearms training outcomes. Future research prospects include empirical verification of updated programs' effectiveness, integration of digital simulators, and the development of psychophysiological readiness profiles for officers operating under high-intensity combat conditions.

Keywords: NATO standards, firearms training; firearms competence, military education, officers.

Постановка проблеми. У процесі трансформації сектору безпеки і оборони України ключовим завданням залишається формування професійно підготовленого офіцерського корпусу, здатного діяти відповідно до стандартів НАТО та реагувати на виклики сучасної війни. В умовах повномасштабного збройного конфлікту, що триває з 2014 року та значно загострився після 2022-го, набуває особливої актуальності проблема підвищення ефективності вогневої підготовки як основного складника бойової готовності офіцерського складу. Водночас наявні освітні програми часто не враховують динаміку змін у тактиці ведення бойових дій, зростання ролі технологій (зокрема, симуляційних систем), а також інтеграції з методиками НАТО.

Таким чином, постає наукове завдання з комплексного осмислення та уніфікації підходів до формування вогневих компетенцій майбутніх офіцерів, у відповідності до стандартів та процедур НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить, що тема формування бойових компетенцій активно досліджується у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі. Зокрема, у працях Мисливої О. О. та Бодирєва Д. А. [1], Бірюкова О. І. та Согоріна А. А. [6] розглядаються інноваційні підходи до вогневої підготовки, які базуються на інтеграції симуляторів в навчальний процес. Петренко В. М. та ін. акцентують увагу на системності підготовки зі стрілецької зброї та її бойового застосування [4].

Суттєвий внесок у розвиток концептуального бачення компетентнісного підходу зробили Наточій А. Д. та Болгаренко В. М. [2], які підкреслюють взаємозв'язок професійних якостей офіцерів із методикою проведення вогневих занять.

Черновол Є. О. та Сливенко П. В. у своїй роботі [9] проаналізували досвід країн НАТО щодо організації системи професійної військової освіти та визначили ключові освітні орієнтири для військовослужбовців, окреслили стратегічні напрями підготовки висококваліфікованих військових кадрів. Також вони розглянули чинники, які впливають на трансформацію структури системи вищої військової освіти.

Під час дослідження були проаналізовані керівні документи – стандарти НАТО (STANAG), які стосуються вогневої підготовки військовослужбовців.

Разом із тим, значна частина досліджень залишається фрагментарною та не охоплює питання системного застосування та впливу стандартів НАТО на формування компетенцій майбутніх офіцерів.

Мета статті. Метою статті є структурний аналіз навчальних стандартів НАТО та формування бачення відповідності цих стандартів на складові компетенцій майбутніх офіцерів військових формувань України.

Виклад основного матеріалу.

Структура вогневих компетенцій офіцера військового формування

Формування компетенцій у сфері вогневої підготовки неможливе без цілісної інтеграції трьох взаємозалежних складових: професійно-практичної, когнітивної та психофізіологічної. Кожна з них виконує унікальну функцію, а їхнє гармонійне поєднання забезпечує готовність військовослужбовця діяти ефективно й безпечно в реальних бойових обставинах.

Професійно-практична складова поєднує в собі:

Техніку володіння стрілецькою й штатною зброєю – від базових прийомів хвату, утримання та прицілювання до інтенсивної стрільби з різних положень, у русі й за укриттями.

Вміння ведення вогню в розмаїтих умовах – адаптація до обмеженої видимості, нічних умов, складного рельєфу та впливу стресових факторів.

Володіння знаннями коригування та управління вогнем – взаємодії в ланці «стрілець – спостерігач – командир», використання сучасних приладів цілевказання, навігації й систем контролю траєкторії.

Результатом опанування професійно-практичної складової є сформовані моторні й тактико-технічні навички, що зводять до мінімуму час реакції та підвищують точність ураження цілей.

Когнітивною складовою є знання та мисленнєві процеси, які підкріплюють практику, основними з яких є знання:

Нормативно-статутної бази – розуміння бойових статутів, національних та НАТОвських STANAG-стандартів, що регламентують використання зброї у різних видах бою.

Принципів вогневого ураження – балістики, вибору видів вогню, оптимізації траєкторій і режимів стрільби залежно від цілей і місцевості.

Тактико-аналітичного мислення – оцінки обстановки, прогнозування й ухвалення рішень у режимі обмеженого часу, використання карт, БПЛА-знімків та цифрових систем ситуаційної обізнаності.

Ця складова забезпечує інтелектуальну основу, що спрямовує будь-які фізичні дії та дозволяє діяти не «механічно», а з урахуванням бойового контексту.

Психофізіологічна складова визначає, стійкість військового, щодо збереження працездатності під тиском бойових чинників та складається зі:

Стресостійкості і саморегуляції – здатності контролювати пульс, дихання та емоції, підтримуючи оптимальний рівень збудження нервової системи.

Концентрації та селективної уваги – утриманні фокусу на прицілі й цілях, ігноруванні несуттєвих подразників (вибухи, радіопереговори).

Психомоторної швидкості – координації рухів, точності дрібної моторики, швидкому переключенні між завданнями (перезарядці, зміні позицій).

Розвиненої психофізіологічної готовності, яка дає змогу зберігати високу результативність навіть у хаотичному, високотемповому бою.

Умовами успішного формування компетентності в свою чергу є:

Поетапне навчання – від базових вправ на тренажерах і «сухих» тренувань до комплексних стрільб у складі підрозділу із залученням бойової техніки.

Цілеспрямований інструкторський супровід – регулярний коучинг, персоналізований фідбек, використання After-Action Review та відеоаналізу.

Змішані методи контролю – об'єктивні (електронні мішені, датчики руху, трекери пульсу) та суб'єктивні (експертна оцінка, самоаналіз) показники, що забезпечують повну картину прогресу курсанта.

Таким чином, лише системний підхід, який збалансовує професійно-практичні, когнітивні та психофізіологічні аспекти, формує дійсно ефективну, стійку та адаптивну вогневу компетентність сучасного військовослужбовця.

Застосування стандартів НАТО у вогневій підготовці та відповідність компетенціям

Ключовими нормативними актами, що визначають стандартизацію в оборонній сфері та системі військової підготовки країн-членів НАТО, виступають Угоди про стандартизацію (STANAG), в яких викладено технічні, тактичні й організаційні вимоги до різних аспектів військової діяльності які за допомогою порівняльного аналізу можна співставити з вимогами до компетенцій військовослужбовців.

Так, STANAG 4513 уніфікує поняття та критерії «знебоездатнення» (incapacitation) і «пригнічення» (suppression) піхотинця, та використовується на полігонних стрільбах та при бойовому моделюванні, дозволяючи відтворити поведінку особового складу під кулеметним чи снайперським вогнем.

Важливим є STANAG 2484, який регламентує обов'язковий цикл для всіх рівнів планування; визначає порядок пріоритезації цілей та вибору найдоцільнішого засобу ураження а також уніфікує процедури координації повітряного простору та наземного вогню.

Психологічну готовність військовослужбовця до бою в НАТО регламентує STANAG 2565 «A Psychological Guide for Leaders Across the Deployment Cycle» (AMedP-8.10). Стандарт визначає поняття «psychological fitness» як ментальну готовність протистояти стресорам бойових дій, установлює індикатори ймовірних проблем (утома, агресія, порушення сну тощо) та описує обов'язки командирів щодо підтримання, моніторингу й оцінки цієї готовності на всіх фазах розгортання — від передбойової підготовки до повернення з операції.

STANAG 3606 визначає єдині вимоги НАТО до оцінювання й контролю лазерних небезпек під час застосування військових лазерних систем на

відкритих полігонах і в бойових операціях: він установлює класифікацію лазерів, методики розрахунку зон небезпечного опромінення, критерії безпеки для стрільбищ і тактичних сценаріїв, а також порядок маркування, моніторингу та взаємної координації заходів лазерної безпеки серед союзників, забезпечуючи їхню міждоперабельність.

STANAG 2934 закріплює національну згоду держав-членів НАТО користуватися посібником AArtyP-1 «NATO Land-Based Fire Support Procedures», у якому систематизовано всі стандартні артилерійські процеси: порядок виклику та коригування вогню, радіотелефонні формули, нумерацію цілей, планування й оформлення вогневих завдань, обмін метеорологічними даними та правила безпеки в об'єднаних операціях. Завдяки єдиній термінології й форматам команд документ забезпечує повну міждоперабельність артилерійських підрозділів різних країн під час навчань і бойових дій.

Керуючись класифікацією компетенцій та аналізом стандартів НАТО у вогневій підготовці можна зробити співставлення стандартів компетенціям, які можна надати у вигляді Таблиці 1.

Стандарт НАТО	Зміст	Компетенція майбутнього офіцера
STANAG 2484	«дорожня карта» для інтегрованої вогневої підтримки НАТО, яка поєднує артилерію, авіацію та флот у єдиний Joint Fires-механізм і встановлює правила гри для планування, координації та застосування вогню в усіх типах операцій	Знання - Принципів вогневого ураження - Тактико-аналітичного мислення - Вміння ведення вогню в розмаїтих умовах - Володіння знаннями коригування та управління вогнем
STANAG 4513	визначає єдині поняття та критерії оцінки ефективності стрілецької зброї через показники знебоєздатнення (incapacitation) та пригнічення (suppression) цілі. У документі описані методики розрахунку ймовірності ураження та впливу вогню на противника, процедури випробувань, а також вимоги до фіксації й аналізу результатів стрільби. Його застосування дозволяє уніфікувати підходи до оцінки боєприпасів і зброї в країнах НАТО та забезпечує порівнюваність даних під час навчань і розробок	- Нормативно-статутна база Знання - Принципів вогневого ураження

Стандарт НАТО	Зміст	Компетенція майбутнього офіцера
STANAG 3606	єдині вимоги НАТО до оцінювання й контролю лазерних небезпек	- Нормативно-статутна база
STANAG 2934	систематизовано всі стандартні артилерійські процеси	Знання - Принципів вогневого ураження - Тактико-аналітичного мислення - Вміння ведення вогню в розмаїтих умовах - Володіння знаннями коригування та управління вогнем
STANAG 2565	Психологічна готовність військовослужбовця до бою	Психофізична складова - Стресостійкість і саморегуляція - Концентрація та селективна увага - Психомоторна швидкість - Розвинена психофізіологічна готовність,

Таблиця 1.

Висновки.

- Вогнева компетентність майбутніх офіцерів має формуватися як цілісна система трьох взаємопов'язаних складових — професійно практичної, когнітивної та психофізіологічної; лише їхня гармонійна інтеграція забезпечує готовність діяти ефективно й безпечно в реальних бойових умовах.

- Нормативну основу цієї системи становлять ключові стандарти НАТО (STANAG 2484, 4513, 2934, 3606 та 2565), які регламентують планування й координацію вогню, критерії оцінювання стрілецької зброї, процедури артилерійської підтримки, лазерну безпеку та психологічну готовність особового складу. Їхнє впровадження гарантує єдність термінології, методик і безпекових вимог у навчанні та бойових діях.

- Порівняльний аналіз показав пряму кореляцію між вимогами означених STANAG і компонентами вогневої компетентності, що дає змогу чітко зіставити кожний стандарт із конкретними знаннями, уміннями та психофізіологічними якостями офіцера (узагальнено у Таблиці 1 статті).

- Ефективне відтворення вимог стандартів у навчальному процесі потребує поетапної модульної підготовки, широкого застосування симуляторів, системного After Action Review та комбінованих (об'єктивних і суб'єктивних) методів контролю результатів, що забезпечує об'єктивне відстеження прогресу й корекцію навчальних програм.

- Запропонована класифікація компетентностей і матриця відповідності STANAG - компетенції можуть бути використані як практичний інструмент

для оновлення освітніх програм ВВНЗ, уніфікуючи їх із сучасними вимогами операцій у межах коаліцій та підвищуючи міжоперабельність підрозділів.

- Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричну перевірку запропонованої моделі та розроблення кількісних індикаторів готовності за кожною складовою, оскільки нинішній науковий масив залишається фрагментарним і потребує системного удосконалення.

Література:

1. Мислива О. О., Бодирєв Д. А. Вогнева підготовка: інновації vs. традиції. Дніпро: ДДУВС, 2021.
2. Наточій, А. Д., Болгаренко, В. М. Вогнева підготовка та формування професійних якостей у майбутніх офіцерів: взаємозв'язок та взаємозалежність. Аналітично-порівняльне правознавство, 2024, С. 374-378.
3. Вогнева підготовка: навч.-метод. посіб. / Жбанчик А.В. [та ін.]; – Дніпро: ДДУВС, 2017. 149 с.
4. Петренко, В. М., Кривошеєв, К. О., Ляпа, М. М., & Семененко, В. В. Стрілецька зброя та вогнева підготовка., 2020.
5. Пурнак В.П., Согорін А.А. Обґрунтування застосування стандарту НАТО «A leader's guide to after-action reviews» у вогневій підготовці курсантів ВВНЗ. Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 24 квітня 2025 року. 2025. С. 124-126.
6. Согорін А.А., Бірюков О.І. Сучасні технології НАТО у вогневій підготовці. Національні інтереси України: науково-практичний журнал. № 7(12) 2025. С. 260-270. doi: 10.52058/3041-1793-2025-7(12)-260-269.
7. Черновол, Є. О., & Сливенко, П. В. Щодо підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів у реаліях війни (українська відповідь на виклики часу). Академічні візії, (17). 2023.
8. NATO. STANAG 2484. NATO Fire Support Doctrine. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 05 November 2015.
9. NATO. STANAG 4513. Incapacitation and Suppression. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 31 March 2004.
10. NATO. STANAG 2934. NATO Land-Based Fire Support Procedures. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 05 November 2015.
11. NATO. STANAG 3606. Evaluation and Control of Laser Hazards on Military Ranges. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 18 November 1991.
12. NATO Standardization Office (NSO). STANAG 2565 : A Psychological Guide for Leaders Across the Deployment Cycle. Brussels. NATO Standardization Office, 31 October 2019.

References:

- 1 Myslyva O. O., Bodyriev D. A. (2021). Vohneva pidhotovka: innovatsii vs. tradytsii [Fire training: innovation vs. tradition]. Dnipro: DDUVS [in Ukrainian].
2. Natchii A. D., Bolharenko V. M. (2024). Vohneva pidhotovka ta formuvannia profesiinykh yakostei u maibutnikh ofitseriv: vzaiemozviazok ta vzaiemozalezhnist [Firearms Training and the Formation of Professional Qualities in Future Officers: Interconnection and Interdependence]. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo - Analytical and Comparative Jurisprudence (pp 374-378) [in Ukrainian].
3. Zhbanchyk A. V., Komisarov O. H., Tymofieiev V. P., Sirenko V. I. (2017). Vohneva pidhotovka [Fire training]. Dnipro: DDUVS [in Ukrainian].

4. Petrenko, V. M., Kryvosheiev, K. O., Liapa, M. M., & Semenenko, V. V. (2020). Striletska zbroia ta vohneva pidhotovka [Small arms and firearms training] [in Ukrainian].
5. Purnak V. P., Sogorin A. A. (2025). Obhruntuvannia zastosuvannia standarta NATO «A leader's guide to after-action reviews» u vohnevii pidhotovtsi kursantiv VVNZ [Justification for the application of the NATO standard "A leader's guide to after-action reviews" in the fire training of cadets of the Military Academy]. Aktualni pytannia zabezpechennia sluzhbovo-boiovoi diialnosti syl sektoru bezpeky i oborony: materialy IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii - Current issues of ensuring the service and combat activities of the security and defense sector forces: materials of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. (pp 124-126). Kharkiv [in Ukrainian].
6. Sogorin A. A., Biriukov O. I. (2025) Suchasni tekhnolohii NATO u vohnevii pidhotovtsi [Modern NATO Technologies in Firearms Training]. Natsionalni interesy Ukrainy: naukovo-praktychnyi zhurnal - National Interests of Ukraine: Scientific and Practical Journal, 7(12) (pp 260-270) [in Ukrainian]. doi: 10.52058/3041-1793-2025-7(12)-260-269.
7. Chernovol, Ye. O., & Slyvenko, P. V. (2023) Shchodo pidvyshchennia efektyvnosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh ofitseriv u realiiakh viiny (Ukrayinska vidpovid na vyklyky nashykh chasiv) [On Enhancing the Effectiveness of Professional Training of Future Officers in the Realities of War (Ukrainian Response to the Challenges of Our Time)]. Akademichni vizii – Academic Visions, (17) [in Ukrainian].
8. NATO. STANAG 2484. NATO Fire Support Doctrine. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 05 November 2015.
9. NATO. STANAG 4513. Incapacitation and Suppression. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 31 March 2004.
10. NATO. STANAG 2934. NATO Land-Based Fire Support Procedures. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 05 November 2015.
11. NATO. STANAG 3606. Evaluation and Control of Laser Hazards on Military Ranges. NATO Standardization Agency. Brussels. NATO, 18 November 1991.
12. NATO Standardization Office (NSO). STANAG 2565 : A Psychological Guide for Leaders Across the Deployment Cycle. Brussels. NATO Standardization Office, 31 October 2019.